

**”NO KYLHÄN SE OLI VÄHÄN SELLAISI HYVÄ, ET JOKU KATTO MUN
PERÄÄN..”**

Nuorten kokemuksia jälkihuollosta ja sen jälkeen



Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, sosiaalialankoulutus

kevät, 2018

Kati Aalto
Heidi Holopainen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijät	Kati Aalto Heidi Holopainen	Vuosi 2018
Työn nimi	<i>”No kylhän se oli vähän sellai hyvä, et joku katto mun pe- rään”</i> Nuorten kokemuksia jälkihuollosta ja sen jälkeen	
Työn ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lastensuojelun jälkihuollon päättäneiden nuorten kokemuksia saamastaan tuesta jälkihuollon aikana sekä mahdollisia tarpeita tuen jatkumisesta jälkihuollon jälkeen. Opinnäytetyön tekijät työskentelevät itse lastensuojelussa. Työelämäkontaktina ja tilaajana toimi keski-suuren eteläsuomalaisen kaupungin jälkihuolto-palvelut.

Opinnäytetyön tietoperustassa avattiin lastensuojelua, lastensuojelun palvelujärjestelmää sekä määriteltiin lastensuojelulle ja jälkihuollolle keskeiset käsitteet. Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen. Aineisto kerättiin haastatteleamalla viittä jälkihuollon päättänyttä nuorta. Haastattelut litteroitiin. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Analyysin aikana aineistosta nousi esiin sekä nuorten kokemukset että ajatukset tuen jatkuvuuden tarpeesta.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta nuorten kokeneen jälkihuollon aikana saamansa tuen elämänlaatunsa kannalta merkittäväksi. Tulokset osoittavat, että lakisääteisen jälkihuollon jälkeen 21 vuotta täyttäneille tulisi tarjota yksilöllistä tukea. Jälkihuollon jatkuvuutta tulisikin tarkastella nykyisen lainsäädännön sijaan asiakas- ja tarvekohtaisesti.

Avainsanat Lastensuojelu, sijaishuolto, jälkihuolto, aikuissosiaalityö

Sivut 31 sivua, joista liitteitä 6 sivua

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

Authors	Kati Aalto Heidi Holopainen	Year 2018
Subject	“Well yeah, it was kinda nice, that someone looked after me” Young people’s experiences about after-care and life	
Supervisor	Outi Välimaa	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to explore young care leavers' experiences of the support they had received during after-care as well as their thoughts about the possible continuation of after-care. Both authors of this thesis work in child welfare services. The thesis was commissioned by after-care services in a medium sized city in southern Finland.

The theory in this thesis was based on child welfare service system. The main concepts of child welfare and after-care were defined. The research was qualitative. The material was collected by interviewing five young people whose after-care had ended. The interviews were transcribed. The collected material was analysed by using content based analysis. Both the young people’s experiences about the support given in after-care and their thoughts about the possible continuation of after-care emerged from the analysis.

The research results reveal that the support given to young people during after-care was meaningful for them. The results also show that after the statutory after-care, individual support should be offered to young people over the age of 21. The continuation of after-care should be determined on the basis of clients' needs, instead of the law.

Keywords Child welfare, substitute care, after-care, adult socialwork

Pages 31 pages including appendices 6 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LASTENSUOJELU	2
2.1	Lastensuojelutarpeen selvitys.....	3
2.2	Avohuollon tukitoimet	4
2.3	Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.	5
2.4	Sijaishuolto	5
2.5	Jälkihuolto	6
2.6	Aikuissosiaalityö	8
3	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	9
4	TUTKIMUSMENETELMÄN VALINTA.....	10
4.1	Kyselytutkimus	11
4.2	Yksilöhaastattelu	11
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	12
5.1	Tutkimusaineisto	12
5.2	Aineiston analyysimenetelmä	13
5.3	Analyysin toteutus.....	13
5.3.1	Redusointi.....	14
5.3.2	Klusterointi	14
5.3.3	Abstrahointi	14
5.4	Eettisyys ja luotettavuus	15
6	TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	16
6.1	Konkreettinen tuki	16
6.2	Työntekijän merkitys.....	18
6.3	Tuen kesto ja tarve myöhemmälle tuelle	19
7	POHDINTA.....	21
	LÄHTEET	23

Liitteet

Liite 1 Ensimmäinen kyselylomake

Liite 2 Saatekirje kyselylomakkeeseen

Liite 3 Haastattelukysymykset

Liite 4 Sopimus haastateltaville

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 voimaan astuneen Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä sekä avohuollon että sijaishuollon palveluiden asiakasmäärät ovat prosentuaalisesti laskeneet vuoden 2016 aikana. (Thl. Lastensuojelun tilastotietoa n.d.) Uuden Sosiaalihuoltolain myötä perheiden ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkaina saadakseen tarvitsemiaan tukitoimia. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 51 n.d.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että saadakseen aiemmin lastensuojelulaissa määritellyjä avohuollonpalveluita asiakkaiden ei enää tarvitse hakeutua lastensuojelun asiakkaisiksi eivätkä he näin ollen näy tilastoissa samalla lailla kuin ennen uudistusta. Nykypolitiikka tähtää siihen, että perheille tarjotaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja mahdollisimman pitkään riittäviä avohuollon tukitoimia, jotta tilanteiden kriisiytyminen vältettäisiin.

Huolimatta siitä, että asiakasmäärät ovat uudistuksen myötä laskussa, sijoitetaan lapsia ja nuoria jatkuvasti kodin ulkopuolelle. Kunta on velvollinen tarjoamaan jälkihuoltoa nuorelle, joka on ollut sijoitettuna vähintään kuusi kuukautta ennen 18 vuoden ikää. Jälkihuollon tavoitteena on tukea nuoren itsenäistymisprosessia kokonaisvaltaisesti siihen asti kunnes nuori täyttää 21 vuotta.

Tämä opinnäytetyö käsittelee jälkihuollon päättäneiden nuorten kokemuksia jälkihuollosta saamastaan tuesta sekä kartoittaa heidän ajatuksiensa tuen mahdollisesta jatkumisesta 21 ikävuoden jälkeen. Tutkimus antaa arvokasta tietoa jälkihuollon työntekijöille siitä, mikä on nuorten kokemus jälkihuollon riittävydestä. Aihetta ei juurikaan ole Suomessa tutkittu. Opinnäytetyön työelämäkontaktina toimii keskisuuren eteläsuomalaisen kaupungin sosiaalihuollon jälkihuoltopalvelut.

Kirjassa Sosiaalityön käytäntötutkimus (2013, 9-10) ovat kirjoittajat todenneet, että sosiaalityön käytännön tutkimuksen tarkoitus on antaa tietoa monelle eri taholle sosiaalialalla. Sosiaalityön käytäntötutkimuksessa aiheet ja ongelmat liittyvät sosiaalialan käytäntöihin.

Aihe on tutkimuksen arvoinen, sillä vuonna 2015 Suomessa sijoitettiin kodin ulkopuolelle 17 664 0-20 -vuotiasta lasta ja nuorta, mikä on kaksiprosenttia vähemmän kuin vuonna 2014 (Thl. Lastensuojelun tilastotietoa n.d). Vaikka sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on ollut laskussa yllä mainittujen tilastotietojen mukaan, on aihe tutkimisen arvoinen niin kauan kuin yksikin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle.

Työskentelemme kumpikin lastensuojelun parissa, toinen sijaishuoltoyksikössä ja toinen avohuollon puolella. Meille oli alusta alkaen selvää, että haluamme tutkia kyseistä aihetta, sillä näemme työssämme päivittäin tukea tarvitsevia nuoria sekä pohdimme asiakkuuksien päätyttyä paljon sitä,

miten nuoret pärjäävät elämässään. Näemme työssämme sen, miten haastavaa nuorille itsenäistyminen laitoksessa asumisen jälkeen on ja miten suuria eroja nuorten elämänhallintataidoissa esiintyy. Kaikilla nuorilla ei myöskään ole lähtökohtaisesti riittävää tukiverkostoa ja perhettä tässä kriittisessä aikuistumisen vaiheessa. Olemme myös työssämme huomanneet, millaisia vaikutuksia etenkin avohuollon palveluihin uudistus sosiaalihuoltolakiin teki. Perheille on tarjolla kattava valikoima avohuollon tukitoimia, jotka eivät edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Usein näitä tukitoimia tarjotaan tilanteisiin, joissa todellisuudessa tarvittaisi jo lastensuojelun asiakkuuden kautta saatavia järeämpiä tukitoimia. Tästä syystä sijaishuoltoon asiakkaaksi tulevien perheiden tilanteet ovat usein todella haastavia.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia jo jälkihuollon päättäneiden nuorten kokemuksia saamistaan jälkihuollon palveluista sekä heidän ajatuksiaan jälkihuolto-oikeuden mahdollisesta pidentämisestä. Opinnäytetyössämme pyrimme vastaamaan kysymykseen: Mitä jo jälkihuollon päättäneet nuoret kertovat kokemuksistaan saamastaan tuesta jälkihuollon aikana? Sekä selvittämään heidän ajatuksiaan tuen mahdollisesta pidentämisestä 21 ikävuoden jälkeen.

Nuorten omakohtaisten kokemusten tuottaman tutkimustuloksen toivomme antavan ajankohtaista tutkimustietoa sosiaalihuollon työntekijöille, jotta he voivat kehittää ja parantaa omia palveluitaan asiakaslähtöisemmiksi ja asiakkaiden tarpeita vastaaviksi.

Teoriapohjana opinnäytetyössä toimii aikaisemmat tutkimukset sekä sosiaalihuollon palvelujärjestelmä. Keskeisemmät käsitteet opinnäytetyössä ovat lastensuojelu, sijaishuolto, jälkihuolto ja aikuissosiaalityö.

2 LASTENSUOJELU

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määritellään jokaisen lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Osallistuminen, leikkiminen, koulun käyminen sekä kasvaminen kuuluvat jokaisen lapsen oikeuksiin. Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimukseen lapsen oikeuksista, on koottu kaikki lasten oikeudet. Riippumatta taustasta, kansallisuudesta, uskonnosta tai perheen varallisuudesta, sopimukseen kirjatut oikeudet pitäisi olla jokaisella alle 18 -vuotiaalla lapsella. Lähes kaikki maailman valtiot ovat hyväksyneet sopimuksen. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Kuten muutkin lait, sopimus velvoittaa valtioita, kuntia, viranomaisia, lasten vanhempia sekä muita aikuisia yhdessä muiden lakien kanssa turvaamaan lasten oikeuksia. (Lastensuojelun keskusliitto n.d.)

Vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta on ensisijaisesti vanhemmilla ja huoltajilla. Yhteiskunnalta on oikeus saada apua. Yhteiskunnan tavoitteena on tukea perheitä, jotka tarvitsevat apua, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yhteiskunnalla on velvollisuus Suomessa puuttua perheen tilanteeseen, jos vanhemmat tai huoltajat eivät pysty jostain syystä huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista. Tällaisessa tilanteessa on lastensuojelun tehtävä turvata hyvinvointi lapselle. Lastensuojelulaki määrittää tilanteet, joissa lastensuojeluviranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin, eikä apu aina ole vapaaehtoista. Lastensuojelun viranomaisten päätökset ja toiminta perustuvat aina lakiin. Lastensuojelulaissa on määritetty kaikki lastensuojelutoimet. Lasten taustasta riippumatta, lastensuojelulaki koskee kaikki maassamme olevia lapsia. (Lastensuojelun keskusliitto n.d.)

Lastensuojelulain (417/2007 § 3) mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla tarkoitetaan, että asiakkaalle/asiakkaille tehdään asiakassuunnitelma sekä järjestetään avohuollon tukitoimia. Lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto luetaan myös lapsi- ja perhekohtaisiksi palveluiksi.

Jokaiselle lastensuojelun asiakkaalle tulee nimetä vastaava sosiaalityöntekijä heti asiakkuuden alkaessa. Myöskin sijaishuollossa olevalla lapsella tulee olla nimetty sosiaalityöntekijä sijaishuollon ajan. Vastaavan sosiaalityöntekijän tulee täyttää sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset. (Saastamoinen 2010, 73.)

Lastensuojelun kohteena ovat aina olleet turvattomat lapset ja eri aikakausina syyt lastensuojelun toimenpiteisiin ovat vaihdelleet. Nykyään puhutaankin lasten pahoinvoinnista tai laiminlyönneistä, jotka ilmenevät erilaisina oireiluina ja ongelmina sekä turvattomuuden kokemuksina. Tavanomaisia syitä lastensuojelun tarpeeseen ovat edelleen erilaiset vuorovaikeus- ja tunne-elämän ongelmat, vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, lapsen koulunkäyntivaikeudet sekä psyykkiset ongelmat ja nuorten päihteiden käyttö. Myös monet muutokset elämän eri osa-alueilla, kuten koulun vaihto tai paikkakunnan muutos voivat rasittaa perhettä ja saattavat aiheuttaa lapsen arkeen turvattomuutta. On kuitenkin ominaista, ettei yksiselitteistä syytä pahoinvointiin ole, vaan lapsen suojelutarpeeseen vaikuttavat useat tekijät. Toisinaan syyt pahoinvointiin ja lastensuojelutarpeeseen löytyvät helposti, mutta useimmiten haastavin tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkaessa on selvittää, millainen perheen kokonaistilanne on ja mitkä sen voimavarat sekä ongelmat ovat. (Kannanoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 173.)

2.1 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelun asiakastyö käynnistyy joko lapsen tai perheen oman yhteydenoton, lastensuojeluilmoituksen tai lastensuojelutarpeen arvioinnin-

pyynnöstä. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen tulee ryhtyä, mikäli työntekijät arvioivat, että ilmoitus ei ole aiheeton. Tämän vuoksi on vain harvoin tilanteita, jolloin selvitystä ei tehdä. Kiireelliset tilanteet aiheuttavat sen, että työntekijöiden on toimittava välittömästi. Näissä tapauksissa selvitys tehdään myöhemmin. Kiireettömissä tapauksissa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen on ryhdyttävä ilmoituksen vastaanottamisesta seitsemän päivän kuluessa. Muussa tapauksessa lastensuojelutarpeen selvitykseen tulee ryhtyä viimeistään seitsemän päivän kuluttua siitä, kun työntekijät ovat ottaneet ilmoituksen vastaan. Seitsemän päivän aikaraja on asetettu, jotta lapsen tilanne tulisi tutkituksi riittävän nopeasti ja voidaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. (Kanaonoja ym. 2011, 186.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen tulee arvioida lasten kasvuolosuhteita sekä huoltajien ja muiden hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien aikuisten toimintakykyä ja mahdollisuuksia huolehtia ja vastata lapsen tarpeisiin. Selvityksen tarkoituksena on myös arvioida lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Tehtäessä selvitystä, voivat työntekijät olla yhteydessä lapsen läheisiin ja eri yhteistyötahoihin ja lasta voidaan tavata, vaikka vanhemmat tätä vastustaisivat. Näissä tapauksissa tulisi aina arvioida se, onko toiminta lapsen edun mukaista. Huoltajille on ilmoitettava asiasta ja asiakirjoihin on kirjattava syyt miksi lasta on tavattu vastoin huoltajan tahtoa. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen tarkoitus on tehdä lastensuojeluasiakkuuden alkuvaiheesta kaikille osapuolille läpinäkyvä. Selvitys on jo itsessään puuttumista perheen elämään ja sen avulla selvitetään mahdollinen tarve lapsen suojelulle ja palvelut voidaan heti alkuvaiheesta kohdentaa oikein. Selvitysvaihe päättyy yhteenvedon tekemiseen ja yhdessä laaditaan asiakassuunnitelma, mikäli perhe tai lapsi tarvitsevat tukitoimia. Avohuollon tukitoimien toteuttaminen ja suunnittelu käynnistyvät palvelutarpeen mukaisesti yksilöllisesti jokaisen asiakkaan tarpeet huomioiden. (Kanaonoja ym. 2011, 186-187.)

2.2 Avohuollon tukitoimet

Lapsen tai nuoren kasvuolojen vaarantaessa tämän kehityksen tai terveyden, on perhettä, lasta tai nuorta tuettava avohuollon tukitoimin. Myös lapsen tai nuoren vaarantaessa itse kehitystään tai terveyttään, on sosiaaliviranomaisten tuettava lasta, nuorta tai perhettä avohuollon tukitoimin. (Helminen 1995, 39.)

Lastensuojelulaissa (417/2007 § 34-37) avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan sellaisia toimia, joiden katsotaan parantavan lasten ja nuorten ja perheen elämänlaatua ja hyvinvointia esimerkiksi perhetyön, tukihenkilötoiminnan tai viimesijaisesti kodin ulkopuolelle sijoittamisen avulla. Sijoitus avohuollon tukitoimena vaatii kuitenkin kaikkien osapuolten suostumuksen. Avohuollon tukitoimien pääasiallinen tehtävä on tukea ja edistää lapsen kehitystä ja kasvua sekä tukea ja vahvistaa vanhempien roolia kasvatustyössä.

2.3 Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.

Avohuollon tukitoimena tehtävä sijoitus on aina vapaaehtoinen. Avohuollon sijoitus voidaan tehdä, jos tilanne perheessä on vaikea ja lapsen/nuoren täytyy päästä hetkeksi pois kotoa. Avohuollon sijoituksen aikana lapsen asioista ja huollosta päättävät edelleen vanhemmat. Avohuollon sijoitus voidaan tarvittaessa tehdä myös kiireellisesti. (Lastensuojelun keskusliitto n.d.)

Kiireellinen sijoitus on tehtävä silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa, eikä hänestä pysty huolehtimaan kukaan läheinen. Tällöin lastensuojelun on haettava lapsi turvaan. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä lapsen ollessa välittömässä vaarassa, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sijoitusta. Kiireellinen sijoitus on aina väliaikainen ratkaisu. Sijoituksen aikana tehdään tiivistä yhteistyötä vanhempien ja huoltajien kanssa, mutta lastensuojelun työntekijöillä on laajat oikeudet päättää lapsen asioista. Avun tarve ja tilanne perheessä selvitetään kiireellisen sijoituksen aikana. Turvalliset olosuhteet kotona ovat edellytys lapsen kotiin palaamiselle. Sosiaalityöntekijä tekee päätöksen sijoituksen lakkaamisesta. Huostaanottoa aletaan valmistella, mikäli kotiin palaaminen ei ole turvallista. (Lastensuojelun keskusliitto n.d.)

Huostaanotto on viimeinen toimi, jos on ongelmat ovat kestäneet kauan tai ovat vakavia. Ennen huostaanottoa perhettä ja lasta on yritetty auttaa eri tavoin. Huostaanotolla tarkoitetaan, että lapsesta pidetään huolta kodin ulkopuolella. Lapsen huoltajien ja vanhempien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä huostaanoton aikana. (Lastensuojelun keskusliitto n.d.)

2.4 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen takia. Sijaishuolto voi olla perhehoitoa tai laitoshuoltoa lapsen tarpeet huomioiden. Valmisteltaessa lapsen paluuta kotiin kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai sen ollessa lapsen edun mukaista, voidaan lapsi sijoittaa vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi enintään kuudeksi kuukaudeksi. (Lastensuojelulaki 88/2010 § 49.)

Lapsen sijaishuoltopaikka määritellään sijoittavan kunnan toimesta, niin että sijaishuoltopaikaksi valikoituu mahdollisimman hyvin lapsen tarpeisiin vastaava paikka. Ei ole määritelty sitä, mitä sijaishuollon muotoa pitäisi käyttää, vaan päätös tehdään lapsen tarpeet, kehitys ja etu huomioiden. (Saastamoinen 2010, 7.)

Kun suunnitellaan lapsen sijaishuoltomuotoa, tulee selvittää, onko lapsella jo olemassa olevia merkittäviä kiintymyssuhteita vai onko lapsen edun mukaista, että sijaishuolto tarjoaa hänelle korjaavan ja pysyvän ihmissuhteen.

On mietittävä, painottuuko lapsen hoitaminen erityistä ammattitaitoa vaativiin toimenpiteisiin ja onko lapsella tärkeitä ja läheisiä ihmisiä elämässään. Vai onko lapsen edunmukaista, että sijoituspaikka pystyy vastaamaan näihin molempiin tarpeisiin. On myös huomioitava, miten suurena voimavarana lapsen läheiset voidaan ottaa mukaan lapsen sijoituksen aikana ja miten turvataan lasta voimavaraistava suhde. (Känkänen & Laaksonen 2006, 8.)

Lapsen ja nuoren tukeminen kasvussa ja kehityksessä kohti aikuisuutta, on yksi sijaishuollon tärkeimpiä tehtäviä. Sijaishuollon keskeisenä tehtävänä on valmistaa nuorta itsenäiseen elämään, jotta tämä kykenee ottamaan vastuun omasta elämästään ja tulee omillaan toimeen. Useinkaan pelkkä sijaishuolto ei ole riittävää, vaan nuori tarvitsee jälkihuollon tukea. Jälkihuollolla pyritään turvaamaan nuoren itsenäistyminen sekä sijaishuollosta saatujen voimavarojen siirtyminen nuoren arkeen aikuisuuden kynnyksellä. (Pukkio & Hoikkala 2016, 6.)

2.5 Jälkihuolto

Jälkihuollon tuottajana voi toimia kunta tai yksityinen palveluntuottaja. Jälkihuollon järjestämisestä säädetään lastensuojelulain (417/2007) luvussa 12. Jälkihuolto järjestetään sijaishuollon tai avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, kun sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta. Jälkihuoltoa jatketaan enintään siihen asti, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista ja sen järjestämisestä vastaa kunta. (Kananaja ym. 2011, 204-205.)

Kananaja (2011, 204-205) kertoo, että jälkihuollon erilaisia tukitoimia voivat olla esimerkiksi asumisen ja harrastusten tukeminen, psykososiaalisen tuen antaminen sekä terveydenhuoltopalveluiden tarjoaminen sen mukaan mitä jälkihuoltosuunnitelmaan on kirjattu.

Lapsen sijoittaminen jälkihuoltona on yksi jälkihuollon muoto. Tällainen kodin ulkopuolinen sijoitus tulisi erottaa sijaishuollosta, sillä jälkihuollon sijoittamaan lapseen ei voida käyttää rajoitustoimenpiteitä eikä yhteydenpitoa läheisiin voida rajoittaa. (Saastamoinen, K. 2010, 63.)

Lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten elämässä on jälkihuolto. Pukkion & Hoikkalan (2016) mukaan Markku Jahnukainen (2004) arvioi jälkihuollon olevan jopa tärkein osa lastensuojelun auttamistoimenpiteiden ketjussa. Jahnukaisen mukaan vasta hieman yli kahdenkymmenen ikävuoden jälkeen voidaan nuorten katsoa jakautuvan joko hyvin tai heikosti selviytyviin. Tämän lisäksi Jahnukainen arvioi, että monet nuoret ovat vasta tässä ikävaiheessa valmiita sekä halukkaista ottamaan tukea ja apua vastaan.

Pukkion & Hoikkalan (2016) mukaan sekä Collins (2011) että Stein (2006 & 2009) ovat teoksissaan todenneet, että sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren elämänkulusta on tehty tutkimuksia vain vähän. Tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että tulevaisuudennäkymät sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella ovat heikommät kuin ikätovereillaan yleensä. Länsimaissa sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat yhteiskunnan yksi syrjäytyneimmistä ryhmistä. Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen kestää nyky-yhteiskunnassa suhteellisen kauan. Tavallisesti vanhemmat pysyvät tärkeänä osana koko nuoren itsenäistymisen ajan, mutta kaikilla sijaishuollon päättävistä näin ei ole. Suhde läheisverkostoon ja vanhempiin saattaa olla hyvinkin ohut tai kokonaan katkennut, eikä nuori näin ollen voi luottaa itsenäistymisprosessissaan siihen, että läheiset voisivat häntä tukea, joko materialistisesti tai emotionaalisesti.

Sijaishuollon päättyessä nuori kokee monia samanaikaisia haasteita irtautuessaan sijaishuoltopaikastaan sekä emotionaalisesti että fyysisesti. Haasteita ja muutoksia nuoren elämässä aiheuttavat myös mahdolliset muutokset opiskelu- ja työelämässä sekä se, että nuoren tulisi löytää oma paikkansa elämässä. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8.)

Pukkio & Hoikkala (2016, 8-9) kirjoittavat Steinia (2009) mukaillen sijoitetuina olleiden nuorten itsenäistymisen tapahtuvan ikään kuin pikakelauksella. Ikätovereihinsa verrattuna sijoitetuina olleiden nuorten itsenäistymisvaihe puristuu verrattain lyhyeen aikaväliin. Ongelmallista on, että nuorella ei useinkaan ole riittävästi mahdollisuuksia eikä aikaa sopeutua kaikkiin muutoksiin, joita onnistunut itsenäistyminen edellyttäisi. Nuorten kyvyt selviytyä itsenäistymisprosessista vaihtelevat suuresti riippuen nuoren voimavaroista sekä kokonaistilanteesta. Sijoitettujen nuorten elämässä on usein ehtinyt sijaishuoltoon tullessa tapahtua ja sattua monenlaisia vaikeita kokemuksia ja kuormittavia tekijöitä. Elämän siirtymä- ja muutostilanteet ovat kriittisiä kohtia nuoren elämässä ja olisikin erityisen tärkeää varmistaa näissä vaiheissa nuorelle riittävä tuki. Hyvin järjestetyn jälkihuollon on katsottu ennaltaehkäisevän syrjäytymistä ja ajautumista yhteiskunnan tukijärjestelmän varaan.

Pukkio & Hoikkala (2016, 9) mukaan Laaksonen (2004) korostaa jälkihuoltovieltoitteen moraalista ulottuvuutta. Kun lapsi otetaan sosiaalilautakunnan huostaan, on tämä raskain toimenpide jonka yhteiskunta voi yksilön elämään tehdä. Tämän vuoksi on myös yhteiskunnan velvollisuus kantaa vastuu lapsesta tai nuoresta, kunnes hän itse kykenee huolehtimaan itsestään.

Nuoren voimavarat sekä tuen tarpeet ovat yksilöllisiä ja toteutettaessa jälkihuoltoa tulisi tämä yksilöllisyys huomioida. Nuoren elämäntilanteesta riippuen jälkihuollolle asetettavat tavoitteet ja tuen muodot vaihtelevat. Tarjottavien palveluiden tulisi kuitenkin olla sellaisia, että ne huomioivat nuoren elämäntilanteen. Jälkihuollon ollessa vapaaehtoista, tulee muistaa,

että nuoret päättävät itse elämästään ja jälkihuollon työskentelyn tulisi ohjata ja tukea nuorta asettamaan itselleen tavoitteita. (Pukkio & Hoikkala 2016, 14-15.)

Pukkio & Hoikkala (2016) viittaavat teoksessaan Mikä jälki jää, jälkihuolto-ontuorten ryhmiä ohjanneeseen Pauliina Levamoon (2007), joka on todennut itsenäistyvien nuorten tarvitsevan aikuista sekä sisäisen että ulkoisen elämänhallinnan vahvistamiseen. Levamon mukaan jälkihuoltotyöskentelyssä keskitytään usein ulkoiseen elämänhallintaan vaikuttaviin asioihin, mutta nuoret kuitenkin tarvitsevat tuekseen aikuisen kulkemaan rinnalla ja olemaan aidosti läsnä.

2.6 Aikuissosiaalityö

Mikäli nuori tarvitsee sosiaalihuollon palveluja jälkihuolto-oikeuden päättyessä, siirtyy hän aikuissosiaalityön piiriin. Aikuissosiaalityöllä ts. perussosiaalityöllä tarkoitetaan erityisesti aikuisväestöön keskittyvää sosiaalityötä, jota tehdään kuntien sosiaalitoimistoissa. Aikuissosiaalityön keskeisin elementti on ollut toimeentulotukityö. Aikuissosiaalityön sisältöä on alettu kehittää enemmän, kun perustoimeentulotukihakemusten käsitteilyä on siirretty Kelan etuuskäsittelijöille. (Kananoja ym. 2011, 212)

Juhilan (2008, 15-25) teettämän tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityön määrittelyssä toistuivat kolme elementtiä: ongelma, tavoite ja välineet. Nämä kolme elementtiä kuvaavat osuvasti aikuissosiaalityötä, joka perustuu tilannearviointiin, suunnitelmalliseen työotteeseen sekä asetettuihin muutostavoitteisiin ja ratkaisumalleihin. Aikuissosiaalityön sisältöä on kuvattu myös palveluohjauksen käsitteellä.

Elämänkaarimallin lisäksi sosiaalityötä määrittää ilmiö- ja ongelmaperusteinen tarkastelu. Yhteiskunnallisten vaikutusten vuoksi sosiaalialan palveluverkostoa on kiristetty ja erityisryhmien kanssa tehtävä sosiaalityö on siirtynyt kuntien sosiaalitoimistoille. Tällaisia erityisryhmiä ovat päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, kehitysvammaiset, vankilasta vapautuvat sekä maahanmuuttajataustaiset asiakkaat. Aikuissosiaalityön ja erityispalvelujen suhdetta voi tarkastella tarvelähtöisen ja ongelmalähtöisen lähestymistavan kautta. Aiemmin yksilölliset ongelmat nähtiin yleisten sosiaalisten ongelmien kautta. Sosiaalisia ongelmia ovat sellaiset asiakkaiden tarpeet, jotka ovat selkeästi näkyviä ja julkisesti tunnistettuja. Tällaisia ovat esimerkiksi asunnottomuus tai päihteiden käyttö. Asiakkaat itsekkin tunnistavat nämä ongelmat ja siksi niistä on helppo puhua. Palveluiden tulisi olla asiakkaiden kannalta helposti löydettävissä ja lähestyttävissä. Sosiaalityön tehtäväksi jää usein asiakkaan ohjaaminen palveluun sekä motivointi. Asiakkailla on usein monimuotoisia ongelmia ja tarpeita koko elämänhallintaansa liittyen. Pelkästään erityispalvelut eivät riitä, vaan tarvitaan myös kuntouttavaa työtä, jotta asiakkaan tarpeisiin päästään vastaamaan kokonaisvaltaisesti. (Kananoja ym. 2011, 215-216.)

Tarvelähtöistä sosiaalityötä tehtäessä kiinnitetään huomiota asiakkaiden kuntoutuksellisiin tarpeisiin sekä pyritään kartoittamaan tarvittavia palveluita. Palveluntarve määrittää sen mitä palveluja on tarkoituksenmukaista käyttää. Tämä edellyttää usein prosessinomaista moniammatillista työskentelyä eri toimijoiden kanssa. Yksinkertaisimmillaan tällaista työtä voi olla tehostettu, pitkäjänteinen perussosiaalityö, joka tukee asiakasta, auttaa häntä etsimään voimavaroja sekä vahvistaa asiakkaan toimintakykyä kokonaisvaltaisesti. Sosiaalityötä ei tehdä pelkästään sosiaalitoimistoissa vaan sen tehtäväalueita löytyy esimerkiksi terveydenhuollosta, turvallisuusalojen kentältä, seurakunnilta sekä lukuisista järjestöistä ja säätiöistä. (Kananoja ym. 2011, 216.)

Huolimatta siitä, että puhutaan varhaisesta puuttumisesta sekä ongelmien ennaltaehkäisemisestä, käy usein niin, että sosiaalityö reagoi ongelmiin vasta kun ne ovat kasautuneet tai riski syrjäytymiseen on jo todellinen. (Kananoja ym. 2011, 227.)

3 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista (Känkänen & Laaksonen 2006, 1), tarkoituksena oli lastensuojelun palvelutuottajien kanssa kehittää ohjelma, jolla pyritään turvaamaan lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän asemaansa lastensuojelussa. Kehittämisohjelma sisältää kahdeksan eri osiota, joista yksi käsitteli sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa. Tämän osion tarkoitus oli kartoittaa ja koota yhteen jälkihuollon sekä sijaishuollon kehittämiskohteet sekä sen nykytila.

Selvityksessä todetaan, että jälkihuollon toteuttamisessa ja käytännöissä on alueellisia eroja ja epätasa-arvoisuutta. Selvityksen mukaan jälkihuoltoa toteutetaan toisissa kunnissa kattavammin. Useimmiten jälkihuollon toteutus kunnissa jää alueellisen sosiaalityöntekijän harteille ja näin ollen yhden työntekijän resurssien ja tietopohjan varaan. (Känkänen & Laaksonen 2006, 43.)

Itä-Suomen yliopistossa toteutettu pro gradu -tutkielma pyrki selvittämään lastensuojelun jälkihuollon vaikutuksia nuorten itsenäistymiseen. Tutkimuksen mukaan jälkihuollon katsottiin tukevan nuorten itsenäistymistä ainakin osittain. Keskeisimmät tukimuodot jälkihuollon aikana olivat oikeus omaan asuntoon sekä toimeentulotukeen, jonka kautta nuoret kokivat saavansa vastuuta sekä mahdollisuuden tehdä itsenäisiä päätöksiä. Tutkimuksessa nuoret pitivät edellä mainittuja tukimuotoja itselleen merkityksellisimpinä. Huotari totesi tutkimuksessaan, että vaikka nuoret jälkihuolto-oikeuden päättymisiässä ovat jo itsenäistymässä, eivät kaikki kuitenkaan vielä ole valmiita täysin itsenäiseen elämään. (Huotari 2010.)

Pro gradu -tutkielmassa ”Lastensuojelun jälkihuollon asiakasprosessi ja sen vaikuttavuus” (Helle 2016) selvitettiin sosiaalityön vaikuttavuutta ja toimivuutta lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden sekä työntekijöiden keskuudessa. Tutkimustuloksina todettiin, että onnistuneeseen jälkihuollon asiakasprosessiin vaadittiin nuoren ja työntekijän välinen toimiva asiakassuhde sekä kattava palveluverkosto. Hellen mukaan toimiva asiakassuhde koostuu avoimesta vuorovaikutuksesta, työntekijän roolista tukijana nuoren elämässä sekä yksilöllisyydestä ja joustavuudesta. Kattava palveluverkosto muodostuu konkreettisimmista tuen muodoista, kuten taloudellinen tuki, arkeen annettava tuki sekä moniammatillinen yhteistyö. Tutkielmassa todetaan, että monen jälkihuollon päättäneen nuoren asiakkuus sosiaalihuollon palveluiden piirissä jatkuu jälkihuolto-oikeuden jälkeen. Tämän kannalta olisi tärkeää, että jälkihuoltoa voisi jatkaa siihen saakka, kun nuori sitä tarvitsee.

Nina Valkaman pro-gradu tutkielmassa ”Et joku ihmene välittää must niinku oikeesti – nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta” (2017) tavoitteena oli nimensä mukaisesti kartoittaa nuorten kokemuksia saamastaan jälkihuollosta. Nuoret kertoivat taloudellisen tuen olevan välttämätöntä. Tutkimuksen mukaan taloudellisen tuen rinnalla on kuitenkin oltava myös sekä emotionaalista että tiedollista tukea. ”Nuori tarvitsee osakseen myös kokemuksen välittämisestä, ymmärryksestä, tärkeänä pitämisestä, kuuluksi tulemisesta ja turvallisuudesta, jota emotionaalinen tuki tarjoaa.” Jälkihuolloilta saatu tuki voi olla samanaikaisesti näitä kaikkia. Nuoren ja työntekijän välinen suhde on tärkeä siinä, miten saatu tuki koettiin. Tutkimuksessa todettiin, että nuoren elämän merkittävä aikuinen voi olla myös vieromainen.

4 TUTKIMUSMENETELMÄN VALINTA

Opinnäytetyön aineisto oli alun perin tarkoitus kerätä kirjallisesti nuorilta, joiden jälkihuollon asiakkuus oli päättynyt noin kolme vuotta sitten. Jotta vastausprosentti olisi mahdollisimman hyvä, paikallisilta yrityksiltä kerättiin sponsorointipalkintoja tutkimukseen osallistuville. Kysymyslomakkeen (Liite 1) mukana tutkimukseen osallistuville nuorille lähetettiin saatekirje (Liite 2), jossa kerrottiin tutkimuksesta. Kysymykset vastauskuorineen lähetettiin noin 60 nuorelle, jotka olivat jo päättäneet jälkihuollon. Jostain syystä vastauksia ei saatu takaisin yhtään kappaletta.

Tutkimusmenetelmäksi ensin valikoitunut avoimin kysymyksiin tehty kirjallinen aineiston keräys osoittautui siis toimimattomaksi. Syytä, miksi näin oli, emme osaa sanoa. Tutkimusta suunniteltaessa oletettiin, että vastauksia tulisi vähintään 15 prosenttia lähetettyjen kirjeiden määrästä. Vastausprosentin pysyessä nollassa, mietimme nuorten suhtautumista itselleen osoitettuun kirjeeseen, jossa on käsin kirjoitetut osoitetiedot. Ottaen huomioon, että kirjeessä oli annettu myös sähköpostiosoitteet, joihin nuori

olisi halutessaan voinut lähettää vastauksensa, jäimme miettimään, kuinka moni on oikeasti edes avannut itselleen osoitetun kirjeen. Tämä taas poiki lisäkysymyksiä siitä, miten nuoret pärjäävät. Mitkä ovat heidän arjenhallintataidot ja saavatko he riittävästi apua ja tukea halutessaan.

4.1 Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksen teettämisessä on sekä etuja että haittoja. Eduiksi voidaan luetella laaja tutkimusaineiston keräys ja se myös säästää tutkijan aikaa. Haittoiksi voitaisi luetella se, että ei tiedetä kuinka tosissaan vastaajat ovat antaessaan vastauksia olleet sekä vastaamattomuus. Parhaimmillaan vastauksia saadaan 30-40 prosenttia lähetetyistä lomakkeista. Jos aihe on ollut vastaajille tärkeä, voi vastausprosentti olla korkeampi. (Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009, 195.)

Tutkijoiden tulee kiinnittää erityistä huomiota kyselylomakkeen ulkoasuun ja laatimiseen, sillä nykyisin kyselyjä tehdään niin paljon, että ihmisiä on vaikeaa saada suostumaan tutkimushenkilöiksi. Umpimähkään nopeasti kokoonkyhättyiltä näyttävä kyselylomakkeet ovat aiheuttaneet sen, että ihmisille on syntynyt kielteinen asenne lomakkeiden käyttöön tutkimuksen apuvälineinä. (Hirsjärvi ym. 2009, 196-198.)

Kyselylomakkeeseen päädyttäessä tulee miettiä omien tarkoituksien mukaan, käytetäänkö tutkimuksessa avoimia vai monivalintakysymyksiä. Itse päädyimme avoimiin kysymyksiin, sillä tahdoimme tutkimuksemme nimenomaan selvittää tutkimukseen vastaajien omia kokemuksia tutkimuksemme aiheesta ja saada heiltä mahdollisimman kattava vastaus omin sanoin kirjoitettuna. Emme kokeneet saavamme riittävän kattavaa aineistoa, mikäli olisimme käyttäneet monivalintakysymyksiä, sillä jokaisen vastaajan kokemukset ovat yksilöllisiä eikä niitä mielestämme voi lähtökohtaisesti yleistää. Tällä tarkoitamme sitä, että yksilön kokemus asioista ei välttämättä vastaa tutkijan ajatusmaailmaa, joka ei ole kokenut samaa asiaa kuin tutkimuksen kohteena oleva. Tässä tapauksessa monivalintakysymysten vastausvaihtoehdot eivät olisi antaneet meille haluamaamme tietoa. Valintaamme vahvisti myös oma kokemuksemme asiakastyön kentältä, jossa olemme huomanneet, että asiakas kertoo mieluummin asioistaan omin sanoin kuin vastaamalla valmiiksi esitettyihin oletuksiin.

4.2 Yksilöhaastattelu

Aluksi tutkimuksen toteuttaminen haastatteluna ei ollut vaihtoehto, sillä tutkimukseen osallistuvia oli alun perin niin suuri määrä, että haastattelun toteuttaminen olisi ollut työmäärältään liian suuri. Lisäksi uskomme, että kutsukirjeet mahdolliseen haastatteluun olisivat tuottaneet saman vastausprosentin kuin lähetetyt kyselylomakkeet. Meillä ei myöskään ollut tutkimukseen osallistuvien yhteystietoja käytössämme, jotta olisimme voi-

neet ottaa heihin yhteyttä muulla tavoin kuin kirjeitse. Laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista takaa sosiaalihuollon asiakkaille, että heitä koskevat asiakirjat ja tiedot ovat salassa pidettäviä (812/2008 § 3).

Haastattelut päädyttiin lopulta toteuttamaan yksilöhaastatteluna muun muassa sen vuoksi, että haastatteluihin osallistuneiden yksityisyydensuoja säilyisi. Yksilöhaastattelu antoi haastateltavalle myös mahdollisuuden puhua asioistaan vapaasti. Haastateltavien yhteystiedot saatiin jälkihuollon sosiaalityöntekijöiltä, kun sosiaalityöntekijät olivat ottaneet yhteyttä nuoriin ja kysyneet nuorten kiinnostuksesta osallistua tutkimukseen.

Haastattelun etuihin kuuluu se, että haastateltavan kanssa voidaan käydä keskustelua koko haastattelun ajan. Näin vältetään väärinkäsityksiltä sekä voidaan selventää kysymyksiä ja sanamuotoja. Henkilökohtaisesti sovitut haastattelut tuovat luotettavuutta tutkimukseen, sillä vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä oletetaan olevan tietoa tai kokemuksia tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-86)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa lastensuojelun jälkihuollon päättäneiden nuorten kokemuksia saamastaan tuesta jälkihuollon aikana sekä heidän ajatuksiaan tuen jatkamisesta 21 ikävuoden jälkeen. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi:

1. Mitä jo jälkihuollon päättäneet nuoret kertovat kokemuksistaan saamastaan tuesta jälkihuollon aikana?
2. Mitä nuoret ajattelevat tuen mahdollisesta pidentämisestä 21 ikävuoden jälkeen?

Tutkimus on laadullinen, eli kvalitatiivinen. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaaran teoksessa Tutki ja kirjoita (2009) kerrotaan kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluvan mm. se, että aineisto kerätään todellisissa tilanteissa ja tiedonhankinta on kokonaisvaltaista. Tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen sekä kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

5.1 Tutkimusaineisto

Koska vastauksia kirjeitse lähetettyyn kyselyyn ei saatu, päädyttiin lopulta siihen, että tutkimukseen haastateltiin viittä vapaaehtoista jälkihuollon päättäneyttä nuorta. Haastateltavat nuoret löytyivät jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kautta. Haastattelu valikoitui aineistonkeruun menetelmäksi sen joustavuuden takia. Haastattelutilanteessa runkona toimi aiemmin

tehdyt kysymykset (Liite 3). Yksi haastatteluista tehtiin sähköpostitse nuoren toiveesta. Muut haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina niillä paikkakunnilla, jossa nuoret sillä hetkellä asuivat. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen aineisto litteroitiin.

Haastattelukysymykset muodostuivat tutkijoiden pohtiessa tutkimuksen tarkoitusta ja mitä tutkimuksella haluttiin selvittää. Haastateltavilta kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Kuinka kauan olit jälkihuollon asiakkaana?
2. Millaisia kokemuksia sinulla on jälkihuollosta?
3. Mitä tapahtui jälkihuollon päättymisen jälkeen?
4. Kerro omasta kokemuksestasi, millaisia asioita nuori kokee jälkihuollon päättymisen jälkeen?
5. Oletko tarvinnut jotain tukea jälkihuollon päättymisen jälkeen (mitä ja mistä)?
6. Mitä ajattelet siitä, että oikeus jälkihuoltoon päättyy 21-vuotiaana?

Kysymyksiä tarkennettiin tarvittaessa ja koska kyseessä oli haastattelutilanne, keskustelun aikana esitettiin lisäkysymyksiä, jotta vastauksista saatiin mahdollisimman kattavia. Aineisto litteroitiin aluksi kokonaisuudessaan, jonka jälkeen tutkimuksen kannalta oleellinen aineisto erotettiin litteroidusta aineistoissa esiintyneistä puhekatkoksista sekä tutkimuksen kannalta epäoleellisista lausahduksista. Tämän jälkeen tutkittavan aineiston laajuus oli kahdeksan sivua litteroitua tekstiä.

5.2 Aineiston analyysimenetelmä

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda tutkimuksen aineistosta selkeä sanallinen kuvaus ilman, että aineiston sisältämä tieto muuttuu. Sisällönanalyysi aineiston analyysimuotona perustuu siihen, että aineistoa tutkitaan tulkinnan sekä loogisen päättelyn kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että aineisto pilkotaan pienempiin osiin, esiin nousseille teemoille etsitään niitä kuvaavat käsitteet ja tämän jälkeen aineisto kootaan uudelleen eheäksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 121-122.)

5.3 Analyysin toteutus

Aineiston analyysi aloitettiin aineiston litteroinnilla, tämän jälkeen aineistoa alettiin analysoida sisällönanalyysin menetelmää käyttäen. Teoksessa Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi, Tuomi & Sarajarvi viittaavat Miles & Hubermanin (1994) jaottelevan aineistonlähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheiseksi prosessiksi. Näitä vaiheita ovat: aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi. Seuraavissa luvuissa kuvataan aineiston analyysin

vaiheita edellä mainitun kolmivaiheisen prosessin mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

5.3.1 Redusointi

Redusoinnilla tarkoitetaan aineiston pelkistämistä. Redusointivaiheen aikana aineistosta pyritään löytämään tutkimuksen kannalta oleelliset asiat sekä tutkimustehtävään vastaavat ilmaisut. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.)

Redusointi toteutettiin siten, että tutkimusaineisto tulostettiin ja sen jälkeen tekstistä etsittiin samankaltaisuuksia. Samankaltaisuuksien merkitsemiseen käytettiin eri värejä, jotka toimivat koodeina samaa tarkoittaville asioille ja ilmiöille. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti huomattiin, että analyysin edetessä samasta lauseesta löydettiin useita eri merkityksiä. Aineiston redusoinnin aikana keskityttiin niihin ilmauksiin ja ilmiöihin, jotka vastasivat asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja niitä lähellä oleviin teemoihin.

Aineistosta löytyneet tutkimuksen kannalta merkittävät alkuperäisilmaukset erotettiin tutkimuksen kannalta epäoleellisista asioista keräämällä oleelliset alkuperäisilmaukset yhteen ja kirjoittamalla ne allekkain. Samankaltaiset asiat ja ilmiöt pelkistettiin niitä kuvaaviksi lyhyemmiksi ilmauksiksi/termeiksi. Näin muodostetut pelkistetyt ilmaukset sisälsivät alkuperäisen informaation selkeämmässä muodossa.

5.3.2 Klusterointi

Klusteroinnin eli ryhmittelyn aikana aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Tämän jälkeen ilmiöt, jotka kuvaavat samoja asioita, ryhmitellään eri luokiksi ja näistä muodostuu alaluokat. Alaluokkien nimeämiseen käytetään kyseessä olevan luokan sisältöä kuvaavaa termiä tai käsitettä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125.)

Klusterointivaiheessa pelkistetyistä ilmauksista etsittiin samankaltaisuuksia käyttämällä jälleen värikyniä koodeina samaan teemaan kuuluville ilmauksille. Tämän jälkeen teemojen mukaan klusteroidut käsitteet pystyttiin listaamaan omiin luokkiinsa, joiden kautta muodostuivat alaluokat. Alaluokkien nimeämisessä etsittiin kutakin ryhmää kuvaava teoreettinen käsite tai ilmaus. Aineistosta selkeästi esiin nousseet alaluokat olivat: tuen kesto ja jatkuvuus, myöhemmin saatu tuki, konkreettinen tuki, työntekijän merkitys sekä kokemus saadusta tuesta ja tuen tarpeen jatkosta.

5.3.3 Abstrahointi

Aineiston käsitteellistämällä eli abstrahoinnilla erotetaan klusteroidusta aineistosta tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, jonka perusteella muo-

dostuu teoreettisia käsitteitä. Aiemmin suoritettu klusterointi vaihe voidaan katsoa osaksi abstrahointi prosessia, ja viimeisessä vaiheessa pyritään alkuperäisten kielenilmausten muuttamista teoreettisiksi käsitteiksi ja johtopäätöksiksi. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia/teemoja niin pitkään kuin se on tarpeellista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-126).

Aineiston abstrahointi aloitettiin siten, että klusterointivaiheessa syntyneet alaluokat ryhmiteltiin samankaltaisuuksien perusteella. Tämän jälkeen syntyneille ryhmille etsittiin niitä parhaiten kuvaava käsite tai ilmaus, josta muotoutui kyseisen ryhmän yläluokka. Tämän jälkeen jatkettiin aineiston käsitteellistämistä siten, että muodostuneista yläluokista etsittiin yhdistävät tekijät ja nämä ryhmät muodostivat kaksi pääluokkaa.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehtäessä noudatettiin hyvää tutkimuskäytäntöä sekä eettisiä periaatteita. Haastattelut tehtiin yksilöä kunnioittaen. Haastateltaville luvattiin, että aineisto tuhoetaan asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua eikä haastatteluilla kerättyä aineistoa pääse lukemaan kukaan muu kuin tutkijat. Haastateltavat ja tutkijat allekirjoittivat sopimuksen (Liite 4), jossa määriteltiin aineiston käsittelyyn ja salassapitoon liittyvät asiat. Yksilöhaastattelu menetelmänä takasi sen, että haastatellut pysyivät toisilleen nimettöminä.

Mikäli tutkimus olisi suoritettu ryhmähaastatteluna, olisi tutkimuksen luotettavuuden ja tulosten kannalta voinut olla eettisesti kyseenalaista se, vaikuttiko tutkittavan mielipiteeseen ryhmähaastattelun aikana käyty keskustelu muiden kanssa. Yksilöhaastattelussa tätä ongelmaa ei ollut. Haastattelutilanteessa tutkijat eivät kysymyksillään pyrkineet vaikuttamaan haastateltavan mielipiteeseen, vaan kysymykset aseteltiin niin, että kysymys ei sisältänyt oletusta vastauksesta.

Tutkimuksen aineiston analysoinnissa pysyttiin aineistolle uskollisena. Aineistoa tutkittiin objektiivisesti. Tutkijoiden vastuulla oli tutkimusta tehtäessä huolehtia siitä, että heidän omat näkemyksensä, kokemukset tai arvomaailma ei päässyt vaikuttamaan annettuihin vastauksiin eikä tutkimustuloksiin tai sen analysointiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen lähtökohtana oli kaksi tutkimuskysymystä, joista toisella haettiin selvittää nuorten kokemuksia saamastaan tuesta jälkihuollon aikana, ja toisella nuorten ajatuksia jälkihuolto-oikeuden pidentämisestä. Tutkimuskysymyksen kannalta oleellisimmiksi teemoiksi aineiston analysointivaiheessa nousivat nuorten saada konkreettinen tuki, työntekijän ja nuoren välinen suhde sekä tuen kesto ja tarve myöhemmälle tuelle.

6.1 Konkreettinen tuki

Isoksi teemaksi aineistosta löytyi nuorten jälkihuollon aikana saada konkreettinen tuki sekä sen eri muodot. Konkreettisen tuen merkittävämmiksi muodoiksi nuoret nimesivät yhdessä tekemisen (joka näillä sanoilla esiintyi aineistossa 18 kertaa) sekä jälkihuollon aikana saamansa taloudellisen avun. Aineiston perusteella muita konkreettisen tuen muotoja, joita nuoret kertoivat saaneensa jälkihuollon aikana, olivat työntekijän kanssa yhdessä tehtyjä asioita mm. kaupassakäynti, laskujen maksaminen, hakemusten tekeminen sekä arkisten asioiden opettelu.

Alla olevassa taulukossa on kuvattuna numeerisesti koko aineistossa esiintyneiden, tutkimuskysymysten kannalta oleellisten ilmausten määrät.

Taulukko 1. Konkreettisen tuen ilmausten määrät haastatteluissa

KONKREETTISEN TUEN MUOTO	MAINITTU HAASTATTELUISSA
Raha/talous/taloudellinen tuki	15
Yhdessä tekeminen	18
Asioiden hoitaminen	11
Laskut/laskujen maksaminen	9
Kaupassa käynti	10
Hakemusten tekeminen	13
Työntekijän kiinnostus	8
Keskustelu työntekijän kanssa	15
Perään katsominen	4
Arjen hallintataitojen harjoittelu	8

Valkaman (2017, 35) tutkimuksessa nuoret olivat saaneet jälkihuollosta sellaisia palveluja, jotka vastasivat heidän tarpeisiinsa. Nuorten saaman konkreettisen ohjauksen ja neuvonnan vaikutus elämään koettiin positiivisena. Konkreettista tukea nuoret kuvailivat siten, että työntekijä auttoi heitä esimerkiksi etuuksien hakemisessa ja laskujen maksamisessa.

Sit ku sai niinku apuu kaikkii hakemuksii ja ihan kaikkii juttuihi mitä ei öö, ehkä ois osannu ite hoitaa...

Kysyttäessä haastateltavilta millaisia kokemuksia heille jäi jälkihuollosta, saatiin aineistonanalyysin kautta tietää, että kokemukset olivat pääsääntöisesti positiivisia. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat kaikki jälkihuollon piirissä 21-vuotiaaksi asti. Haastattelun analyysin perusteella haastateltavat kokivat tärkeimmiksi tuen muodoiksi jälkihuollon aikana saamansa taloudellisen tuen, yhdessä tekemisen sekä keskustelut työntekijän kanssa.

No kylhän se oli vähän sellai hyvä, et joku katto mun perään. Et miten menee. Ja se taloudellinen tuki oli kyl aika hyvä sellai et..

Ja toisaalt se kans välil pakotti mut tekee juttui joita en jois viittiny tai jaksanu... toi vähän niinku rytmiä siihe mun arkeen. Ja se käytännön apu on opettanu kyl paljo just huolehtimaa asiost ajoissa ja sillee..

Tutkittavat kertoivat palvelujen olleen jokaisen kohdalla juuri hänen tarpeisiinsa räätälöityjä ja asiakkaan tilanteen ja tarpeet huomioon ottavia. Työn määrä ja laatu vaihtelivat asiakkaan elämäntilanteen mukaan. Tämä tarkoitti sitä, että joidenkin asiakkaiden kohdalla tuen määrä oli suurempi kuin toisten. Haastattelussa selvisi, että yhtenä jälkihuollon palveluna asiakkaan oli mahdollista saada asumisohjausta, jonka tarkoituksena oli varmistaa, että nuoren itsenäinen asuminen sujui. Asumisohjaajan kanssa käydyt keskustelut koettiin tärkeiksi.

Pari kertaa viikos se mua tapas. Muistaakseni silloin alussa useemminki, kun oli enemmän asioit hoidettavana.

Tutkimuksen tuloksista oli selkeästi luettavissa nuorten jälkihuollon aikana saaman konkreettisen tuen ja ohjauksen sekä psykososiaalisen tuen olleen merkittävää nuoren elämän kannalta. Myös Valkaman (2017) tutkimuksessa on tultu samanlaisiin tuloksiin. Nuoret kertoivat konkreettisen tuen olleen tavallisia arkipäivän asioita, kuten kaupassa käynti yhdessä työntekijän kanssa, erilaisten hakemusten täyttämistä, keskustelua ja kuulumisten vaihtoa.

6.2 Työntekijän merkitys

Haastatellut nuoret kokivat tärkeäksi sen, että työntekijän ja nuoren välinen suhde oli toimiva ja luottamuksellinen. Arkiset keskustelut työntekijän kanssa, yhteyden pitäminen sekä tunne siitä, että perään katsottiin, oli nuorille merkityksellistä. Aikuisen kiinnostus nuoren asioista mainittiin aiheistossa useaan otteeseen. Etenkin ne vastaajat, joiden elämästä puuttui läheiset aikuissuhteet, kokivat työntekijän kiinnostuksen nuorten asioista heidän elämänhallintaansa tukevaksi.

Oli se kyl hyvä, et oli se tuttu aikuinen, johon voi turvata, jos tuntu siltä..

Ööö, no siis tota, kylsii oli tosi iso apu. Mä niinku asuin laitokses siihen asti, et muutin omilleni, niin oli tosi öö, helpottavaa et oli joku joka jeesas ja öö oli mukana, ku omat porukat ei ollu...

Hellen (2016, 48-52) haastatteleminen nuorten mielestä oli merkityksellistä, että asiakassuhde työntekijän kanssa oli sellainen, että nuoret voivat tapaamisissa tuntea olonsa kotoisaksi ja kanssakäyminen oli luontevaa. Tutkimuksen nuoret kertoivat haluavansa tavata työntekijää mieluummin kahvilassa kuin toimistolla. Tutkimuksessa todettiin, että nuoret tarvitsisivat elämäänsä jonkun, joka välittää ja pyrkii aidosti ymmärtämään heitä (Helle 2016, 52).

Ihan vaan kuulumisten vaihtamista kahvin merkeissä jossain esim. kahvilassa..

Tutkimuksen yhtenä johtopäätöksenä voidaan sanoa, että useilla lastensuojelun jälkihuolto-ikäisillä jälkihuollon työntekijä oli ainoa aikuinen elämässä. Nuoret kokivat työntekijän tärkeäksi, mikäli heitä oltiin aidosti kuultu ja heidän asioistaan oltiin aidosti kiinnostuneita. Työntekijän tavoitettavuus puhelimitse sekä aktiivisuus yhteydenpidossa koettiin aidoksi välittämiseksi.

Tota, musta oli mukavaa, ku pystyin soittaa sille työntekijälle vaik ihan vaa kuulumisii ja sitä oikeesti kiinnosti auttaa mua..

Huotari (2010, 12) toteaa, että jälkihuollon toteuttamisen erilaisia konkreettisia muotoja ovat esimerkiksi nuorelle annettu psykososiaalinen tuki, henkilökohtainen neuvonta sekä ohjeistus ja taloudellinen tukeminen erilaisissa tarpeissa. Tutkimuksessa todetaan yhdenkin hyvän vuorovaikutussuhteen olevan merkityksellinen nuoren elämän kannalta. Nuorten tiedetään myös kaipaavan tukea elämän arkisiin asioihin sekä keskustelua aikuisen kanssa.

Tietynlaista turvaa, että kyllä kaikki vielä parhain päin kääntyy, kun tässä on nyt ns. ammattihenkilöt auttamassa.

Kyl mä sit opinki elää ja olee, mut ni oli vähä vaikeeta ku porokoitakaa ei sillee kiinnostanut..

Myös tässä tutkimuksessa, kuten Huotarinen (2010) ja Valkaman (2017) tutkimuksissa, nuoret kokivat saaneensa jälkihuollon kautta tarvitsemiaan palveluita ja tukea. Osa nuorista ajatteli selviytyvänsä jälkihuollon päätyttyä itsenäisesti, osalla taas oli tulevaisuuden suhteen epävarma olo. Epävarmuutta nuorilla aiheutti muun muassa se, että jälkihuollon jälkeen ollaan omillaan eikä tuttu työntekijä enää ole rinnalla kulkemassa. Suurimassa osassa haastatteluista nuoret kertoivat luoneensa hyvän suhteen työntekijään ja tämä vaikutti osaltaan heidän kokemuksiin saamastaan tuesta.

6.3 Tuen kesto ja tarve myöhemmälle tuelle

Tämän tutkimuksen oli myös tarkoitus kartoittaa haastateltujen nuorten ajatuksia mahdollisesta jälkihuolto-oikeuden jatkumisesta 21 ikävuoden jälkeen. Tehtyjen haastattelujen analyysin perusteella voidaan yhtenä johtopäätöksenä todeta, että nuoret kokevat jälkihuollon lakiin määritellyn ikärajan liian alhaiseksi. Laki ei tällaisenaan huomioi nuorten yksilöllisiä tarpeita tuen kannalta. Jälkihuollon koettiin myös olevan enemmän asiakaslähtöistä ja nuorta tukevaa kuin myöhemmin tarjotut aikuissosiaalihuollon palvelut. Tätä tuki nuorten kertomukset siitä, että jälkihuollon aikana työntekijän säännölliset tapaamiset ja tiivis yhteydenpito koettiin merkityksellisiksi.

No se vaan päätty ja mä siirryin aikuispuolen sosiaalihuolto piiriin ja..

Emmä pahemmin oo sen sossun kaa ollu tekemisis sen jälkee..

Nuoret kokivat, että jälkihuolto-oikeuden pidentäminen tulisi huomioida tapauskohtaisesti siten, että tukea olisi mahdollista jatkaa jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja tilanne huomioiden. Nuorten kokemusten mukaan ei voida määrittää tiettyä ikää jolloin nuorten tulisi selviytyä itsenäisesti arjen asioiden hoitamisesta, vaan aiemmin saadun tuen sekä omien vahvuuksien ja voimavarojen katsottiin merkittävästi vaikuttavan tähän.

Musta se on joillekki liian pian, ku eihä kaikki osaa kaikkii juttui niinku samanikäsenä..

Öö, no mun mielest sen pitäs olla sellai niinku tapauskohtast. Et katottas..

Känkänen & Laaksonen (2006, 43-44) tekemästä selvityksestä käy ilmi nuorten tarve yksilöllisemmälle ja kokonaisvaltaisemmalle avulle. Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus sekä jälkihuollon aikaisen psykososiaalisen tuen vähäisyys nähtiin kehittämisen kohteina. Selvityksessä viitataan Jahnukaisen vuonna 2004 tekemään tutkimukseen, jossa todetaan jälkihuollon aikaisen tuen olevan usein vain taloudellista sekä nuoren ohjaamista erilaisten tukimuotojen tai koulutuksen piiriin. Tutkimuksen mukaan on myös selvää, että laitossijoituksen jälkeen suurimmalla osalla nuoria esiintyy etenkin alkuun vaikeuksia totutella uudenlaiseen elämään. Nuorten mukaan heille tarjotut tukimuodot eivät myöskään aina olleet luontevia tai tarkoituksenmukaisia. Selvityksessä todetaan, että *”Käytäntö on osoittanut, että jälkihuollon ikäraja on monen nuoren kohdalla liian matala”*.

Et toisaalt sit mä niinku mietin sillai, että tota, että tota et onks se sit joillekii liian lyh.. tai et se loppuu niinku liian aikasin kun se oli sen 21 vuotta..

Nuorisolaissa (1285/2016, § 2-3) nuoreksi määritellään alle 29-vuotiaat, ja heille kunnan tulee tarjota nuorisotyötä osana hyvinvoinnin ja kasvun tukemista. Oikeus jälkihuoltoon päättyy kuitenkin jo 21-vuotiaana, mikä on hieman ristiriidassa sen kanssa, että nuorisolain mukaan nuoria tulisi tukea nuorisolain määrittelemään yläikärajaan saakka.

Tutkimukseen haastateltujen nuorten jälkihuollon päättymisestä oli kulu-
nut jo keskimäärin kolme vuotta, joten nuoret pystyivät tarkastelemaan tuen jatkamisen tarvetta omakohtaisiin kokemuksiin peilaten. Haastatelluissa kävi ilmi, että nuoret ajattelivat tuen päättymisen hetkellä lain määrittämän ikärajan jälkihuollon päättymiselle olevan sopiva. Myöhemmät kokemukset antoivat kuitenkin nuorille käsityksen siitä, että tukea pitäisi voida jatkaa tarpeen mukaan nuoren yksilöllinen tilanne huomioon ottaen.

No sit on aika omillaan, mut kai se on sit aikakii.. Tai jossain välis tuli kyl sellanen olo, et ois kiva, jos joku viel kävis..

Varmasti ihan tilanteesta riippuen monenlaisia fiiliksiä. Varmasti pelkoa tulevasta sekä hämmennystä..

Vuonna 2008 käytiin keskustelua jälkihuoltoikärajan nostamisesta uudistuvaan lastensuojelulakiin liittyen. Ikärajan noston tarvetta perusteltiin sillä, että iso osa jälkihuollon nuorista tarvitsisi tukea itsenäistymisessään vielä 21 vuotta täytettyäänkin. Tämä vaade ei toteutunut. Päätöstä perusteltiin sillä, että jälkihuollon toteuttaminen nuoren yksilölliset tarpeet huomioiden olisi nuoren kannalta parempi ja toimivampi. (Huotari 2010, 6.)

Kun nuori on tarvinnut sosiaalihuollon palveluja jälkihuollon päätyttyä, asiakassuhde ei pitänyt sisällään tiivistä yhteydenpitoa eikä nuorten koke-

muksen mukaan aktiivista kiinnostusta nuoren asioista. Jälkihuollon aikainen tuki taas oli ollut tiivistä ja tuttu työntekijä, joka tunsu nuoren arjen, koettiin tärkeäksi.

No jälkihuolto on kyl sellai parempi tai siis sellai, et siin tuetaa vähän enemmän kun sitte aikuispuolel.. Tai mulle tuli ainaki semmonen kokemus..

Tutkimuksen tuloksiin vedoten voidaan todeta, että päätös siitä, että jälkihuolto-oikeuden ikäraja ei nostettu, ei vähentänyt nuorten avun tarvetta jälkihuollon päätyttyä. Haastatellut nuoret kertoivat joutuneensa hakemaan etenkin taloudellista tukea sekä muita palveluita jälkihuollon päättymisen jälkeen esimerkiksi aikuissosiaalihuollon piiristä. Jälkihuollon aikana saatu tuki koettiin kattavammaksi ja asiakaslähtöisemmäksi kuin aikuissosiaalihuollon piiristä saatava tuki.

7 POHDINTA

Alkuperäisen suunnitelman mukaan noin 60 nuorelle kirjeitse lähetetyt kyselyt eivät tuottaneet yhtäkään vastausta. Tämä herätti meissä niin ihmetystä kuin huoltakin siitä, miten hyvin lastensuojelun jälkihuollon päättäneet nuoret oikeasti pärjäävät. Alusta alkaen tiesimme, että kaikki eivät kyselyyn vastaa, mutta oletimme silti, että vastaajia olisi tullut riittävästi tutkimuksen toteuttamiseksi. Vastausten jäädessä olemattomiksi mietimme, olivatko kysymyksemme olleet ”vääränlaisia” vai eikö nuoria todellisuudessa kiinnostanut ottaa kantaa aiheeseen.

Työskentelemme molemmat lastensuojelun piirissä ja omakohtaisten kokemusten perusteella pystymme sanomaan, että jäädessään vaille tukea ja ohjausta, nuorten arjenhallintataidot saattavat jäädä puutteellisiksi. Nuoren itsenäistymisvaiheessa tuen tarve on osalla nuorista suuri. Tässä vaiheessa ammattitaitoisen työntekijän antama psykososiaalinen ja konkreettinen tuki vaikuttaa merkittävästi nuoren kykyyn selviytyä elämässään myöhemmin.

Nuorten elämänhallintataidot vaihtelevat ja ovat riippuvaisia siitä, miten paljon nuorta on tuettu ennen itsenäistymistä, joko sijaishuollossa tai kotona. Oikeanlaisen ja oikein kohdennetun tuen tulisi jatkua niin pitkään, kuin nuori sitä tarvitsee. Ei voida olettaa, että jokainen nuori on taidoiltaan itsenäisesti pärjäävä, täyttäessään 21 vuotta. Jokainen nuori on yksilö ja tuen tarpeet vaihtelevat elämäntilanteesta riippuen. Nuorelle tulisi myös antaa mahdollisuuksia selviytyä ja pärjätä itsenäisesti, mutta mahdollistaen se, että tukea on saatavilla, mikäli nuori kokee sitä tarvitsevänsä. Tuen saamisen mahdollisuus tulisi siis turvata kaikille.

Koska tämän tutkimuksen tulokset ovat verrannollisesti hyvin samanlaisia kuin aiempien tutkimusten tulokset, mielestämme olisi hyvin tärkeää, että

valtiotasolla tehtäisi päätöksiä jälkihuolto-oikeuden pidentämiseksi. Aikaisempien keskustelujen perusteella poliitikot päättivät, että mikäli jälkihuolto on oikein kohdennettua ja asiakkaan tarpeet yksilöllisesti huomioivaa, on se sellaisenaan riittävää nykyisen ikärajan puitteissa. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että aina näin ei ole. Tai tuloksiin ei päästä määrättyssä ajassa.

Kunnilta leikataan jatkuvasti varoja eivätkä sosiaalihuollon henkilöstömäärät ole riittäviä asiakasmääriin nähden. Onko säästöä se, että oikeus jälkihuoltoon päättyy 21-vuotiaana ja tämän jälkeen tukea tarvitseensa nuoret siirtyvät valtion maksamien palveluiden piiriin? Pitkällä aikavälillä jälkihuollon liian varhainen päättyminen voi johtaa siihen, että valtiolle aiheutuvat kustannukset moninkertaistuvat siihen nähden mitä kustannukset olisivat olleet, mikäli jälkihuoltoa olisi jatkettu. Mikäli jälkihuoltoa olisi mahdollista jatkaa tutun työntekijän kanssa niin kauan kuin tuen tarvetta on, ei nuoren tarvitsisi hakeutua palveluja saadakseen luukulta luukulle, joka osaltaan aiheuttaa ylimääräistä henkistä kuormitusta. Henkinen kuormitus taas aiheuttaa sen, että nuori tarvitsee herkemmin terveydenhuollon palveluja, jotta hän selviytyy kuormittavasta tilanteesta. Tämä tulee todennäköisesti yhteiskunnalle kalliimmaksi kuin se, että yksi ihminen olisi ollut nuoren tukena riittävän pitkään.

LÄHTEET

Helle, J. (2016). *Lastensuojelun jälkihuollon asiakasprosessi ja sen vaikuttavuus*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 28.3.2018. Haettu osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20161156/urn_nbn_fi_uef-20161156.pdf

Helminen, J. (1995). Lastensuojelun lainsäädännölliset puitteet. Avohuollon tukitoimet. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) *Näkökulmia lastensuojeluun*. Juva: Werner Söderström Oy, 16-49.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huotari, R. (2010). *Omillaan toimeen tuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 28.3.2018. Haettu osoitteesta https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110014/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf

Jokinen, A. & Juhila, K. (2008). *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (2011). Asiakasryhmäkohtainen sosiaalityö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Tallinna: Tietosanoma Oy, 171-320.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. (2006). Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. *Lastensuojelun kehittämisohjelma*. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö, 1-2. Viitattu 28.3.2018. Haettu osoitteesta https://thl.fi/documents/647345/1832874/Loppuraportti_Selvitys+sijaishuollon+ja+j%C3%A4lkihuollon+nykytilasta+ja+kehitt%C3%A4mistarpeista_2006.pdf/65384afe-1b57-4e93-a1e6-ccdca5eafdd

Känkänen, P. & Laaksonen, S. (2006). Selvitys sijaishuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. *Lastensuojelun kehittämisohjelma*. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö, 3-20. Viitattu 10.10.2017. Haettu osoitteesta https://www.thl.fi/documents/647345/1832874/Loppuraportti_Selvitys+sijaishuollon+ja+j%C3%A4lkihuollon+nykytilasta+ja+kehitt%C3%A4mistarpeista_2006.pdf/65384afe-1b57-4e93-a1e6-ccdca5eafdd

Känkänen, P. & Laaksonen, S. (2006). Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. *Lastensuojelun kehittämisohjelma*. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö, 42-49. Viitattu 28.3.2018. Haettu

osoitteesta https://thl.fi/documents/647345/1832874/Loppuraportti_Selvitys+sijaishuollon+ja+j%C3%A4lkihuollon+nykytilasta+ja+kehitt%C3%A4mistarpeista_2006.pdf/65384afe-1b57-4e93-a1e6-ccdca5eafdd

Laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2008. Viitattu 30.8.2017. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 30.8.2017. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Lastensuojelun keskusliitto (n.d.). Lastensuojelun perusta. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Viitattu 13.4.2017. Haettu osoitteesta <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-oikeuksien-yleissopimus/>

Lastensuojelun keskusliitto (n.d.) Lastensuojelun perusta. Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin. Viitattu 13.4.2017. Haettu osoitteesta <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lastensuojelutoimet-perustuvat-lakiin/>

Lastensuojelun keskusliitto (n.d.). Lastensuojelun perusta. Milloin lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle. Viitattu 17.5.2017. Haettu osoitteesta <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/milloin-lapsi-sijoitetaan-oman-kodin-ulkopuolelle/>

Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 18.9.2018. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Pukkio, S. & Hoikkala, S. (2016). Mitä jälkihuolto on? Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ja kirjoittajat, 5-46. Viitattu 26.10.2017. Haettu osoitteesta <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>

Saastamoinen, K. (2010). Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy, 4-64, 73-80.

Satka, M., Karvinen-Niinikoski, S. & Nylund, M. (2013). Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Satka, M., Karvinen-Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. (toim.) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Vantaa: Gaudeamus Helsinki University Press/Palmenia, 9-19.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja (2017). *Sosiaalihuoltolain soveltamisopas*. 5/2017. Viitattu 12.2.2018. Haettu osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2017). Lastensuojelunkäsikirja. *Lastensuojelun tilastoa*. Viitattu 30.8.2017. Haettu osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/ajankohtaista/lastensuojelu-thl-/lastensuojelun-tilastoa>

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2018). Aineiston hankinta ja määrä laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Tuomi, J., Sarajärvi, A. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Uudistettu laitos. EU: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 83-102.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2018). Laadullisen aineiston analyysi: sisällönanalyysi. Teoksessa Tuomi, J., Sarajärvi, J. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Uudistettu laitos. EU: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 103-146.

Valkama, N. (2017). *"Et joku ihmine välittää must niinku oikeesti"* Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Tampereen yliopisto, Pori. Viitattu 28.3.2018. Haettu osoitteesta <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102148/GRADU-1507569628.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

SAATEKIRJE

SAATEKIRJE TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVILLE

Hämeenlinnassa huhtikuussa 2017

Hei!

Olemme Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötämme liittyen jälkihuollon päättymisen jälkeiseen aikaan. Teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä ----- kaupungin sosiaalipalveluiden jälkihuolto tiimin kanssa ja tutkimusluvan olemme anoneet ----- kaupungilta.

Jälkihuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain mukaista palvelua, johon ovat oikeutettuja 18-21 -vuotiaat nuoret, jotka ovat olleet sijoitettuna.

Haluaisimme kuulla Sinun kokemuksiasi jälkihuollosta ja sen jälkeisestä ajasta. Pyydämme Sinua ystävällisesti vastaamaan oheisen kyselylomakkeen kysymyksiin mahdollisimman laajasti ja totuuden mukaisesti, kirjoittamalla vapaasti Sinun omista kokemuksistasi. Mikäli vastaustila ei riitä, voit liittää mukaan erillisen paperin tai jatkaa vastaustasi lomakkeen toiselle puolelle.

Vastaamalla mahdollisimman laajasti ja totuudenmukaisesti annat meille tutkimuksemme riittävän aineiston, ja voit omalta osaltasi olla vaikuttamassa tutkimuksemme tuloksiin sekä annat alalla työskenteleville ammattilaisille arvokasta tietoa tulevaisuuden kehittämistyötä varten.

Voit palauttaa lomakkeen vastauskuoressa, jonka postimaksu on valmiiksi maksettu tai vaihtoehtoisesti vastata kysymyksiin kirjoittamalla meille sähköpostia. Mikäli valitset sähköpostivaihtoehdon, nimesi ja sähköpostiosoitteesi jäävät ainoastaan meidän tietoomme eivätkä missään muodossa päädy osaksi tutkimustamme. Opinnäytetyömme aineistosta ei ole mahdollista erottaa yksittäistä vastaajaa. Vastauskuoressa palautettuun lomakkeeseen ei tarvitse laittaa nimeä. Kun olemme analysoineet vastaukset, tuhoamme aineistot asianmukaisesti, eikä vastaajia voida näin ollen myöhemminkään tunnistaa.

Kiitokseksi asiallisista vastauksista, tarjoamme nopeimmille pienen palkinnon. Toivomme saavamme vastaukset toukokuun loppuun mennessä. Kaikissa tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä voit olla yhteydessä meihin joko suoraan tai halutessasi pysyä meille nimettömänä voit olla yhteydessä -----jälkihuollon työntekijöihin, jotka välittävät tiedon meille.

Ystävällisin terveisin,

Kati Aalto ja Heidi Holopainen

Hämeen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

4. Miten kuvailisit tuen tarvetta jälkihuollon päätyttyä? Tarvitsitko jälkihuollon päättymisen jälkeen sosiaalihuollon palveluja? Jos kyllä, niin mitä? Jos et, niin kerro mitä tapahtui jälkihuollon päättymisen jälkeen.

5. Millaista tukea sait jälkihuollon päätyttyä? Keneltä sait tukea ja vastasiko se tarpeeseesi?

6. Mitä valmiuksia koet jälkihuollon antaneen itsenäiseen elämään? (esim. arjen hallinta yms.)

7. Olisitko tarvinnut jotakin lisää? Miten parantaisit jälkihuoltoa?

8. Kerro vielä vapaasti kokemuksistasi ja elämästäsi jälkihuollon aikana sekä sen päättymisen jälkeen.

KIITOS VASTAUKSISTASI!

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Kuinka kauan olit jälkihuollon asiakkaana?

Millaisia kokemuksia sinulla on jälkihuollosta?

- Millaista jälkihuolto oli?
- Mitä jälkihuolto piti sisällään?

Mitä tapahtui jälkihuolto-oikeuden päättymisen jälkeen?

1. Miten kuvailisit jälkihuollon merkitystä tämän hetkiseen elämäntilanteeseesi?
2. Kerro omasta kokemuksestasi, millaisia asioita nuori jälkihuollon päättymisen jälkeen kokee?
3. Miten kuvailisit tuen tarvetta jälkihuollon päätyttyä? Tarvitsetko jälkihuollon päättymisen jälkeen sosiaalihuollon palveluja? Jos kyllä, niin mitä? Jos et, niin kerro mitä tapahtui jälkihuollon päättymisen jälkeen.

SOPIMUS HAASTATELTAVILLE

SOPIMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Allekirjoittanut on tällä päivämäärällä osallistunut Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyön tekemiseen. Vakuutamme, että haastattelussa saamamme informaatio ei päädy valmiiseen opinnäytetyöhömmme niin, että siitä voisi tunnistaa haastateltavan. Tiedot eivät myöskään päädy kolmannen osapuolen tietoon. Haastattelijat sitoutuvat noudattamaan vaitiolovelvollisuutta sekä hävittämään saadun aineiston asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Haastateltavalle jää oma kappale sopimuksesta.

Paikka ja aika

haastateltava

sosionomiopiskelija Kati Aalto

sosionomiopiskelija Heidi Holopainen